

POLITIČKE PARTIJE

Partije u zemljama stabilne demokratije „prožimaju“ sve ostale demokratske institucije; one određuju način rada i sadržaj odluka parlamenta, aktivnost vlade zavisi od opredeljenja vladajuće partije (ili partija), personalni sastav učesnika izbora određuju partije, a ishod izbora takođe zavisi od odnosa snaga između partija. Partije na još jedan, suštinski način omogućuju održavanje izbora koji Ričard Kac ovako opisuje: „...bez partija koje strukturišu (izborne V.G.) kampanje, koje osiguravaju kontinuitet od jednih do drugih izbora, obezbeđuju veze između kandidata u raznim lokalnim sredinama i za razne položaje, nije verovatno da bi sprovedeni izbori bili smisleni čak i kad bi bili tehnički slobodni“. Veliki procenat građana emotivno se vezuje za partije (partijska lojalnost, partijska identifikacija) što nije u tolikoj meri slučaj sa drugim demokratskim institucijama, na osnovu čega se može tvrditi da partije imaju čak izvestan prioritet nad tim institucijama. Nije zato slučajno da se partije poimaju kao ključni činioci, glavni „protagonisti“ demokratskog poretka, „pokretačka snaga“ moderne politike, a metaforično i kao „hleb svakidašnji liberalne demokratije“. To objašnjava zašto se partije od početka dvadesetog stoleća do aktuelnog razdoblja nalaze u žiži teorijskih i empirijskih istraživanja.

Termin partija koji, etimološki znači deo šire celine (lat. *part deo*; *partire deliti*) ušao je u upotrebu u prvoj polovini prošlog stoleća zamenjujući postepeno termin faksija (*facere* činiti; *factio* grupa koja se bavi sumnjivim poslovima), kao i termin sekta (*secere deliti*) koji se od kraja XVII veka koristi uglavnom za označavanje verskih podela. Inače, termin faksija (*factio*) označavao je u starom Rimu, u vreme braće Graha, grupu aristokrata koji kontrolišu Senat. Gaj Grah je tim terminom označavao svoje neprijatelje. Ciceron u *Republici* terminom faksija označava grčke oligarhe. S obzirom na negativnu vrednosnu konotaciju koja prati termin faksijajoš iz perioda starog Rima, njegovo napuštanje i usvajanje, krajem osamnaestog stoleća, termina partije za označavanje oblika političkog organizovanja predstavljalo je, prećutno, napuštanje *a priori* negativnog stava prema tim oblicima organizovanja.

Nastanak demokratije u zapadnoevropskim zemljama i SAD neraskidivo je povezan sa razvojem i delovanjem političkih partija; premda one ponekad postoje i u autoritarnim pa i u totalitarnim porecima, demokratski poredak je nemoguć bez partija. Osim u zemljama stabilne demokratije (zapadnoevropske zemlje i SAD), partije su odigrale ključnu ulogu u procesu nastanka i učvršćivanja demokratije u zemljama Južne Evrope tokom sedamdesetih i osamdesetih godina dvadesetog stoleća. Partije, takođe, predstavljaju okosnicu demokratskih promena do kojih je došlo u postkomunističkim zemljama Jugoistočne Evrope, uključujući SRJ, od 1990. naovamo. U većini tih zemalja ostvarena je na izborima 1990. prva mirna promena na vlasti reformisanih komunističkih partija od strane novoformiranih opozicionih partija, a u kasnijem razdoblju u nekim od tih zemalja (Slovenija, Mađarska, Poljska, Češka) uspostavljeni su demokratski poreci zavidne stabilnosti.

Krajem 2000, u Srbiji je registrovano oko 200 a u Crnoj Gori oko 50 partija od kojih veliki broj postoji samo fiktivno. Zbog ograničenog obima ovog teksta u središtu pažnje biće relevantne, važne partije koje su od 1990. do sredine 2001. barem jednom na izborima za republičke parlamente Srbije (1990, 1992, 1993, 1997, 2000) i Crne Gore (1990, 1992, 1996, 1998, 2001) osvojile najmanje četiri odsto glasova, ili koje su u tom razdoblju ostvarivale veliki uticaj na donošenje najvažnijih političkih odluka. Imajući u vidu navedene kriterijume u relevantne partije u Srbiji spadaju: Demokratska stranka (DS), Demokratska partija Srbije (DSS), Socijalistička partija Srbije (SPS), Jugoslovenska levica OUL), Srpska radikalna stranka (SRS) i Stranka srpskog jedinstva (SSJ). U crnogorske relevantne partije spadaju: Demokratska partija socijalista (DPS), Socijalistička narodna partija Crne Gore

(SNP CG), Socijaldemokratska partija Crne Gore (SDP CG), Narodna stranka Crne Gore (NS CG) i Liberalni savez Crne Gore (LS CG).

Partije su i pored svojih slabosti koje se naročito ogledaju u tendenciji osamostaljivanja rukovodećeg sloja nužne organizacije u demokratiji, što je važno naglasiti, jer u Srbiji postoji u aktuelnom razdoblju široko rasprostranjeno uverenje daje partije moguće zameniti drugim oblicima organizovanja (sindikati, nevladine organizacije, udruženja građana, ekološki i drugi pokreti, i dr.) ili čak aktivnošću građanapojedinaca. Ta ideja, inače, nije nova, nju je teorijski možda najpotpunije elaborirao početkom dvadesetog stoleća Moisei Ostrogorski. Reljefno opisujući nedemokratsku atmosferu u engleskim i američkim partijama krajem XIX veka i negativan uticaj tih partija na demokratske odnose u društvu i na parlamentarni sistem, Ostrogorski se založio za ukidanje stalnih partija i za obrazovanje tzv. privremenih partija, u stvari udruženja građana koja bi prestajala da deluju ostvarivanjem konkretnog političkog interesa (cilja) radi kojeg su formirane. Politički život pak nije mario za teorijski briljantno elaboriran pledoaje Ostrogorskog za ukidanjem partija, jer su u razdoblju od stotinu godina nakon objavljivanja njegovog kapitalnog dela, političke partije doživele ekspanziju i postale ključne političke organizacije u većini zemalja savremenog sveta.

Osim pokušaja da se teorijski obrazloži projekat demokratije bez partija, koji personifikuje Ostrogorski, u teoriji su poznata i nastojanja da se demokratija koncipira bez parlamenta, koja su sredinom XX veka istrajno zastupali mnogi levo opredeljeni autori („demokratija saveta“). Takva opredeljena osporio je Džon Kin konstatacijom da nikada nije postojao politički režim koji je u isto vreme negovao demokratski parlament i ukidao građanske slobode, niti režim koji je ukidao parlament i osiguravao građanske slobode. Parafrazirajući Kina, mogli bismo reći da nikada nije postojao višepartijski režim u kojem su zatirane ljudske i građanske slobode, niti režim u kojem nisu postojale partije, a koji je branio te slobode. Veza partija i građanskih sloboda nije konjunktorna, nego sistemsko, jer proizilazi iz vitalnih funkcija partija u demokratskom poretku o kojima će ovde biti više reči.

Ipak, nije slučajno što su ideje o „prevaziđenosti partija“ danas široko rasprostranjene u Srbiji. Do ekspanzije takvih ideja došlo je sredinom 1997, posle raspada koalicije „Zajedno“ (SPO, DS, GSS), što se može tumačiti kao psihološki razumljiva reakcija građana na izneverene nade u demokratski, preobražaj, probuđene akcijama te koalicije početkom 1997. Širenje ideja o „kraju partija“ olakšalo je, svakako, i duboko nepoverenje prema tim organizacijama koje je imalo „racionalno zрно“ u imanentnim slabostima partija, posebno u tendenciji njihovog osamostaljivanja, odnosno u njihovoj transformaciji od sredstva ostvarivanja veze između građana i vlasti u oruđe vlastitih rukovodstava. Zbog tih tendencija i drugih slabosti i nedostataka, o partijama se u demokratskoj doktrini govori kao o „nužnom zlu“ demokratije, a ne kao o idealnim demokratskim institucijama. Isto, uostalom, važi i za izbore čija funkcija, kako realistički ocenjuje Đovani Sartori, „nije u tome da demokratiju učine više demokratskom, već da je učine mogućom. U trenutku kad prihvatimo potrebu da pribegnemo izborima, mi minimiziramo demokratiju, jer shvatamo da sistem ne može da funkcioniše sam od sebe“.

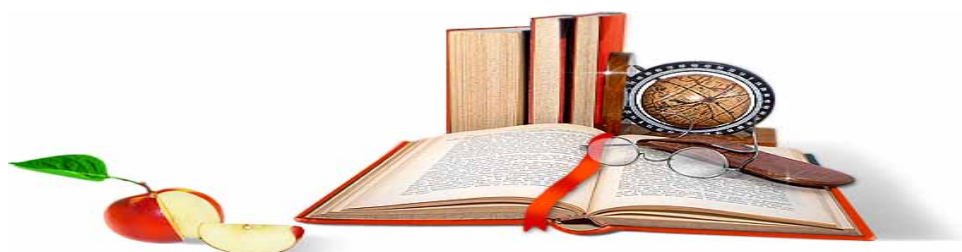
Kao jedan od razloga sumnjičavosti i nepoverenja prema partijama treba svakako uzeti i to što su takva opredeljenja usađena u svest građana Srbije u prepluralističkom razdoblju. Najzad, „antipartijski stav“ u populaciji podstiče i neuspeh koalicije Demokratske opozicije Srbije (DOS), da posle eliminacije sa vlasti Miloševićevog režima (5. oktobra 2000) ostvari brzo poboljšanje životnog standarda i zaustavljanje negativnih trendova u ekonomskom životu.

Ocena po kojoj politički pokreti i drugi oblici udruživanja i delovanja (sindikati, nevladine organizacije, stručna udruženja) ne mogu da zamene partije, ne negira, naravno, važnu ulogu tih oblika organizovanja i delovanja u demokratskom poretku, niti osporava

---- OSTATAK TEKSTA NIJE PRIKAZAN. CEO RAD MOŽETE
PREUZETI NA SAJTU WWW.MATURSKI.NET ----

[BESPLATNI GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI TEKST](http://WWW.SEMINARSKIRAD.ORG)
RAZMENA LINKOVA - RAZMENA RADOVA
RADOVI IZ SVIH OBLASTI, POWERPOINT PREZENTACIJE I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJALI.

WWW.SEMINARSKIRAD.ORG
WWW.MAGISTARSKI.COM
WWW.MATURSKIRADOVI.NET

NA NAŠIM SAJTOVIMA MOŽETE PRONAĆI SVE, BILO DA JE TO [SEMINARSKI](#), [DIPLOMSKI](#) ILI [MATURSKI](#) RAD, POWERPOINT PREZENTACIJA I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJAL. ZA RAZLIKU OD OSTALIH MI VAM PRUŽAMO DA POGLEDATE SVAKI RAD, NJEGOV SADRŽAJ I PRVE TRI STRANE TAKO DA MOŽETE TAČNO DA ODABERETE ONO ŠTO VAM U POTPUNOSTI ODGOVARA. U BAZI SE NALAZE [GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI RADOVI](#) KOJE MOŽETE SKINUTI I UZ NJIHOVU POMOĆ NAPRAVITI JEDINSTVEN I UNIKATAN RAD. AKO U [BAZI](#) NE NAĐETE RAD KOJI VAM JE POTREBAN, U SVAKOM MOMENTU MOŽETE NARUČITI DA VAM SE IZRADI NOVI, UNIKATAN SEMINARSKI ILI NEKI DRUGI RAD NA LINKU [IZRADA RADOVA](#). PITANJA I ODGOVORE MOŽETE DOBITI NA NAŠEM [FORUMU](#) ILI NA

maturskiradovi.net@gmail.com